

INHOUD

- 1 Een bruisende toekomst voor de Dender?
- 3 Waterkwaliteit in het Vlaamse Denderbekken
- 4 Waterzuiveringsbeleid: 6 vragen en voorstellen van de Vlaamse steden en gemeenten
- 5 Waterkwaliteit van de Waalse Dender
- 5 De Dender moddert aan...
- 6 Integratie van water in de stad
- 7 Beleidsvisies waterbeheersing en transport
- 8 Natuur langs de Dender
- 8 Nieuws uit het Schelde-estuarium

Redactie en vertaling:

Dolores Baita, Christine Braet,
Gert De Smedt, Olivier Goubault,
Vincent Klap, Jessica Minten,
Lieven Van den Bogaerd, Martine Wauters

Vormgeving:

Angélique Corthals - Els Vanhaeght

Drukkerij:

Druk in de Weer
'Grenzeloze Schelde Nieuws' wordt
gedrukt op 100% kringlooppapier met
inkt op vegetale basis.

SECRETARIAAT

v.z.w. Grenzeloze Schelde -
Escaut sans Frontières a.s.b.l.
Akenkaai 2bis - B-1000 Brussel
Tel.: +32 2 201 08 08
Fax: +32 2 203 07 09
email: info@gs-esf.be

www.grenzelozeschelde.be

Abonnement 4 nummers/jaar: 7,50 euro
(25 euro voor openbare besturen en
instellingen) op het rekeningnummer
001-2195556-37 (Fortis, België)

Deze nieuwsbrief wordt gepubliceerd
met o.a. de steun van het Vlaams Gewest
(AWZ en AMINAL), het Brussels Gewest
en het Waals Gewest (DGRNE).

SPECIAL 'DENDER'

Editoriaal

In september 2004 organiseerden Grenzeloze Schelde en De Milieuboot hun 'wetenschappelijke milieuboottocht'. Deze jaarlijkse activiteit wil telkens de verschillende actoren rond een grensoverschrijdende rivier samenbrengen. Dit jaar bogen de verschillende deelnemers zich over de milieuproblematiek van de Dender, haar zijrivieren, haar vallei.

Hoewel vroeger nog tot Ath in Wallonië kon gevaren worden, is dat de laatste jaren door het gebrek aan onderhoud van de vaarweg onmogelijk geworden voor grotere schepen vanaf 350 ton. Vandaar dat de tocht werd beperkt van Geraardsbergen tot Dendermonde.

Deze 'Special Dender' geeft een samenvattend overzicht van de onderwerpen van de studiedag. Zij hebben veelal betrekking op het bevaren traject, nl. de Dender stroomafwaarts Geraardsbergen in Vlaanderen. Over het stroomopwaartse deel in Wallonië zal in (een) volgend(e) nummer(s) van Grenzeloze Schelde Nieuws uitvoeriger bericht worden.

Een bruisende toekomst voor de Dender?

De oostelijke Dender en de westelijke Dender ontspringen (respectievelijk in Jurbise en Barry) in westelijk Henegouwen. Door hun samenvloeiing ontstaat in Ath de gekanaliseerde Dender.

De rivier heeft een groot verval: in Ath bevindt ze zich ongeveer 40 m boven de zeespiegel, aan de monding in de Schelde te Dendermonde iets minder dan 10 m. De totale lengte is 65 km, de totale oppervlakte van het Denderbekken bedraagt ongeveer 1384 km², min of meer gelijkmatig verdeeld over Vlaanderen en Wallonië.

Oorspronkelijk was de Dender een sterk kronkelende rivier met wisselend waterpeil. Ze wordt vooral gevoed door regenwater. Na een zware regenval kan het water razendsnel stijgen en heel hard stromen, het debiet kan dan oplopen tot 100m³/s. Vandaar de naam "Tanara", de bruisende, die de Kelten aan de Dender gaven. De wispelturigheid van de Dender vormt een echte uitdaging voor de waterbeheerders. De laatste jaren kwam de Dender bovendien herhaaldelijk in het nieuws door de problemen met wateroverlast.

vervolg op pag.2

Voor de scheepvaart werd al in 1185 gestart met de uitvoering van rechtekkingen om de bevaarbaarheid van de rivier te bevorderen. Om steeds een voldoende hoog waterpeil te garanderen voor de scheepvaart, zijn maar liefst 12 sluizen en stuwen gebouwd. De Denderstreek is ook gekend voor haar prachtige natuur. Vooral stroomopwaarts Aalst is de recreatieve functie belangrijker geworden dan de economische. Schepen tot 600 ton kunnen vanaf de Schelde slechts tot in Aalst varen. Verder stroomopwaarts zijn de sluizen maar aangepast aan schepen tot 350 ton. De oude, nog met de hand bediende sluizen dragen bij tot de charme van de Dender. Milieuvriendelijke recreatie zoals wanderen, fietsen, plezier- en passagiersvaart krijgt er kansen.

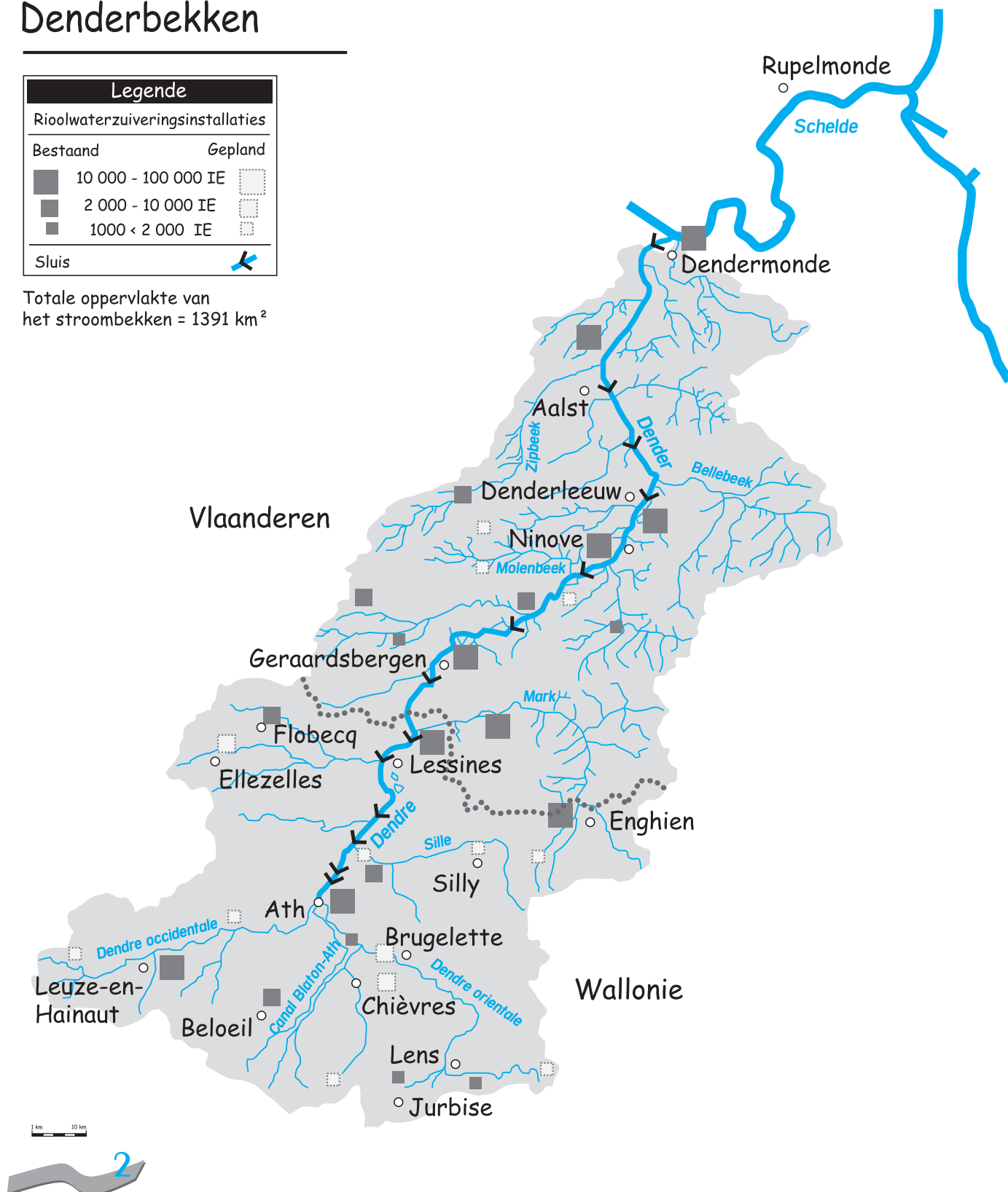
Tot vóór 1950 vond je op de Dender en de zijbeken een overvloedige natuurlijke visstand. Zelfs de otter zou er voorgekomen zijn. Maar de waterkwaliteit daalde drastisch na 1960 door het lozen van ongezuiverd riool- en afvalwater. De Dender werd een zwarte, stinkende rivier, af en toe bedekt met grote schuimvlokken. Sinds 1994 gaat het terug de goede richting uit. De hengelaars hebben hun plaats langs de Dender teruggevonden. Maar om de otter terug te krijgen, is nog een lange weg af te leggen.

Jessica Minten en Gert De Smedt

Denderbekken

Legende	
Rioolwaterzuiveringsinstallaties	
Bestaand	Gepland
 10 000 - 100 000 IE	
 2 000 - 10 000 IE	
 1000 < 2 000 IE	
Sluis 	

Totale oppervlakte van het stroombekken = 1391 km²

Waterkwaliteit in het Vlaamse Denderbekken

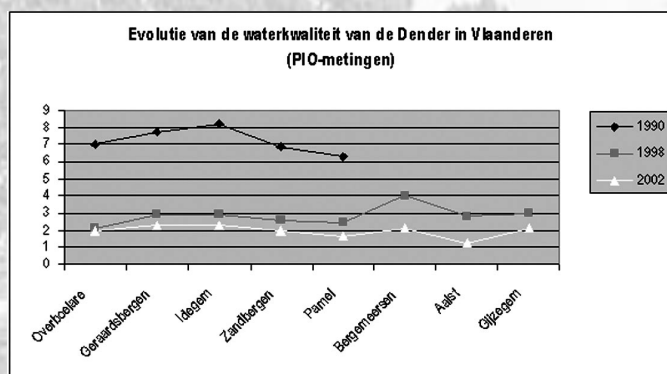
Tot begin jaren 1990 stond de Dender algemeen bekend als één van de zwaarst verontreinigde zijwaterlopen van de Schelde. Dankzij de bouw van waterzuiveringsinstallaties (RWZI's) met daaraan gekoppeld een uitgebreid collectorennet, verminderde aanzienlijk de verontreiniging toe te schrijven aan ongezuiverd lozen van huishoudelijk afvalwater. Daarnaast leverden heel wat bedrijven verregaande inspanningen door het plaatsen van een eigen zuiveringsinstallatie en/of de optimalisatie ervan. Het resultaat bleef niet uit: de kwaliteit van de Dender in Vlaanderen is al een stuk beter.

► RWZI van Denderleeuw, langs de Dender

De kwaliteit van de Dender anno 2003

De biologische kwaliteit van de Dender varieert tussen goed en matig: ze daalt in stroomafwaartse richting. Vanaf Denderleeuw wordt enkel nog een matige kwaliteit opgetekend. In vergelijking met voorgaande jaren blijft de waterkwaliteit wel overwegend toenemen.

Bron: Vlaamse MilieuMaatschappij (VMM) – hoe lager de PIO, hoe hoger het zuurstofgehalte (dus ook de waterkwaliteit)

Zijwaterlopen

De kwaliteit van het merendeel van de zijwaterlopen is verontreinigd tot matig verontreinigd en nagenoeg niet gewijzigd ten opzichte van 2002.

De Mark toont over het volledige traject in Vlaanderen een goede biologische kwaliteit. Opwaarts Edingen blijven alle metingen binnen de basiskwaliteitsnormen.

De kwaliteit van de Molenbeek te Iddergem gaat sterk achteruit. Dit is toe te schrijven aan het uitmonden van een collector in de beek, in combinatie met de droogte tijdens de zomer waardoor er minder verdunning van het afvalwater optreedt. De aansluiting van de collector op de RWZI van Liedekerke laat op zich wachten omdat voor het aanleggen van een persleiding door het natuurgebied Molenbeekmeersen een milieu-effecten-rapport (MER) dient opgemaakt te worden. De kwaliteit van de Bellebeek en de Steenvoordbeek is de laatste jaren sterk verbeterd dankzij de aanleg van een collectorennet en de bouw van de RWZI Liedekerke. Toch zijn er voornamelijk in het bovenstroomse gedeelte nog een aantal knelpunten op het vlak van ongezuiverd lozen van huishoudelijk afvalwater.

Impact industrie

De meeste bedrijven in het Denderbekken liggen langs de Dender zelf. Amylum (Aalst), VPK Oudegem en Fabelta Ninove lozen de belangrijkste debieten. Het zijn echter niet deze directe lozers die de grootste impact uitoefenen op de kwaliteit van het oppervlaktewater. De directe lozers zijn immers verplicht zelf te zuiveren en krijgen aldus strengere lozingsnormen opgelegd. Voor de bedrijven die hun afvalwater indirect lozen, nl. via riool in oppervlaktewater, zijn deze normen veel minder streng.

Water scheiden

In het Denderbekken geldt het algemeen probleem van de aansluiting van oppervlaktewater op het rioleringsstelsel. Hierdoor komt sterk verdund afvalwater in de zuiveringsinstallaties terecht, waardoor deze minder goed werken. Bovendien zullen de rioleringen vaker overstorten bij hevige regenval. Een voorbeeld hiervan binnen het Denderbekken is het grote aantal overwelfde beken en grachten in het centrum van de stad Aalst. Deze worden beschouwd als riool, maar bevatten dus ook een grote hoeveelheid oppervlaktewater. Het terug open maken van deze overwelvingen in een stadscentrum is niet vanzelfsprekend. De aanleg van gescheiden rioleringsstelsels is de beste oplossing.

Gert De Smedt
naar een tekst van Annick De Winter,
Vlaamse MilieuMaatschappij (VMM)

VMM onderzoekt op basis van verschillende meetnetten de waterkwaliteit in Vlaanderen. Het biologisch meetnet onderzoekt de waterloop als biotoop voor ongewervelde dieren, die in het ecosysteem zeer belangrijk zijn en dit aan de hand van de Belgische Biotische Index (BBI). Op basis van het zuurstofgehalte worden de waterlopen ingedeeld in kwaliteitsklassen aan de hand van de Prati Index voor zuurstofverzadiging (PIO).

6 vragen en voorstellen van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten

Om het decreet integraal waterbeleid in de praktijk brengen, dienen de oppervlaktewateren tegen 2015 een goede chemische en ecologische toestand te bereiken. Het waterzuiveringsbeleid speelt daarin een cruciale rol. De steden en gemeenten staan in voor de resterende uitbouw en renovatie van de waterzuiveringsinfrastructuur.

De Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten (VVSG) heeft een 'Klankbord Water' opgericht, een forum van steden en gemeenten die bekend staan om hun vooruitstrevend waterbeleid. Dat Klankbord heeft zes knelpunten geformuleerd. Het gaat over fundamentele kwesties, waarmee de steden en gemeenten die hun rioolnet actief beheren en uitbouwen, ernstige moeilijkheden hebben. Deze nota werd ondertussen aan de nieuwe Vlaamse minister voor Leefmilieu, Kris Peeters, overgemaakt.

1 - De eenduidige afbakening van het patrimonium van Gewest en gemeenten

In de eerste plaats dient het patrimonium van de twee netwerk-beheerders, gewest en gemeenten, eenduidig vastgelegd te worden. Waar houden de riolen op en waar beginnen de collectoren? De gemeenten vragen een snelle scheiding op basis van heldere regels die ervoor zorgen dat de kosten rechtvaardig worden verdeeld. Gemeenten met méér leidingen per inwoner dan andere moeten beter worden ondersteund.

2 - Uitsluitel over waar we afvalwater en hemelwater volledig moeten scheiden

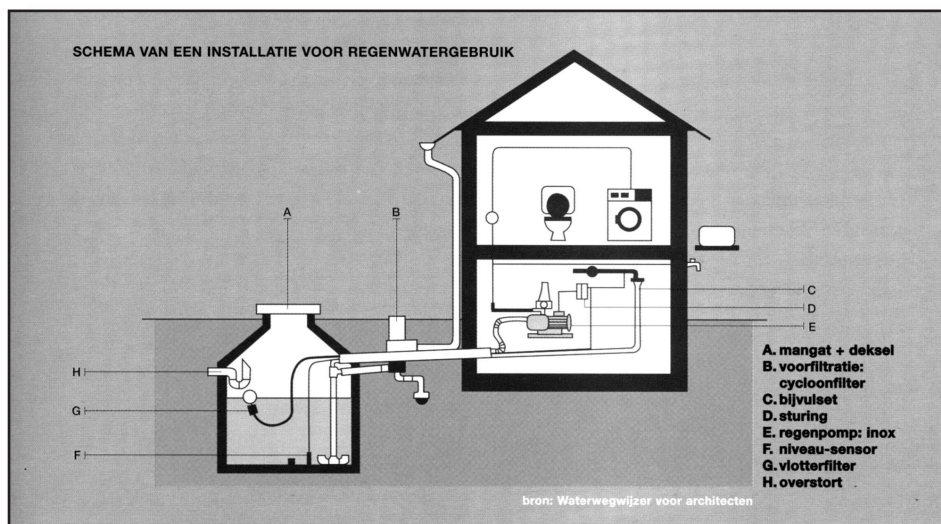
Om een rioolnet goed te kunnen beheren is een totaalconcept nodig, een Totaal Rioleringsplan (TRP). De eerste generatie TRP's bevatte enkel gemengde ontwerpen. Om ze te actualiseren, moet goed geweten zijn welk soort riolen waar moet komen. Hiertoe worden verschillende zones aangeduid: een zone zonder riolering omdat de huizen er te ver uit elkaar staan; een zone met volledig gescheiden riolen, een zone met halfgescheiden riolen en eventueel een beperkte zone waar om specifieke redenen een volledig gemengde riolering gehandhaafd wordt.

RWZI van Geraardsbergen

3 - Garanties voor uitvoering van maatregelen aan de bron: een sluitend pandenbeleid

De vervuiler speelt een steeds belangrijkere rol in de waterzuivering. Waarom zouden we ook bij hem zelf het water niet integraal beheren? Drinkwater, putwater, regenwater en afvalwater gecontroleerd door één instantie.

4 - De invoering van een heffing die sterk aanspoort tot de afkoppeling van hemelwater

In het nieuwe decreet staat dat de vervuiler moet betalen. De gemeenten vragen daarom dat het Vlaamse Gewest een 'hemelwatertaks' invoert. Het gevolg daarvan is dat iedereen onmiddellijk via zijn portemonnee wordt aangezet om zijn geloosde hoeveelheid fel te doen dalen door zijn regenwater af te koppelen.

5 - Het verhogen van de efficiëntie van de RIO-toelagen

Het RIO-subsidiefonds dient vooral de beleidslijnen uit de vorige punten mee te ondersteunen. De criteria voor toekenning van toelages zouden nog

meer gericht moeten zijn op ecologische en economische efficiëntie en zouden transparanter moeten zijn. Het is zinloos hoge toelagen te geven op contraproductieve rioleringsystemen, zoals halfgescheiden riolen op het platteland.

6 - Richtlijnen om de duurzaamheid van riolen te verhogen

Omdat er geen geld is om de riolen na vijftig jaar te vervangen, hebben de steden en gemeenten er alle belang bij dat de levensduur van riolen toeneemt. Duurzame materialen, planmatig onderhoud en tijdige renovatie kunnen de levensduur van rioleringen gevoelig verhogen. Het gewest kan de gemeenten instrumenten en voorschriften aanreiken waardoor constructies met korte levensduur kunnen vermeden worden.

Een kleine verbetering

De waterkwaliteit van de Dender in Wallonië, en dan in het bijzonder de fysico-chemische kwaliteit, is er sterk op vooruitgegaan tussen 1990 en 2000. Deze verbetering is te wijten aan de ingebruikname van stations voor de zuivering van huishoudelijk afvalwater van meer dan 2000 IE voor de meeste verstedelijkte gebieden. Bijna 64% van de inwoners van het Denderbekken in Wallonië is aangesloten op een zuiveringsstation. De gehalten aan organisch materiaal en aan stikstof zijn met een factor drie verminderd in deze periode en de zuurstofgehalten zijn gestegen. Ook de industriële lozingen lopen sterk terug. De verbeteringen vertalen zich op een zichtbare manier door de terugkeer van vissen (en hengelaars) in de rivier en haar zijrivieren.

▶ RWZI van Maffle (bron: IPALLE)

Toch nog een slechte situatie

De biologische waterkwaliteit daarentegen is, na een lichte verbetering in de vermelde periode, terug gedaald, behalve in de oostelijke Dender en de bovenlopen van de zijrivieren van de Dender. De vervuiling door bepaalde zware metalen (cadmium en zink) en meststoffen, die een eutrofiërende werking hebben, blijft op een hoog niveau. In feite blijft de kwaliteit van de waterlopen in het Waalse Denderbekken globaal slecht. De gevolgen van deze vervuiling zijn vooral merkbaar in periodes van droogte (zoals in 2004). Ze hebben grote vissterftes tot gevolg. Bij zware regenval veroorzaken de hoge gehalten aan zwevende stoffen en van de bodem uitgespoelde pollutanten een sterke verstoring van het ecosysteem en een snelle dichtslibbing van de Dender.

Inspanningen voor de toekomst

Het Denderbekken is slechts vrij zwak verstedelikt: het is één van de minst dichtbevolkte deelbekkens van het Scheldebekken (minder dan 200 inwoners/km²). Maar liefst 23% van de bevolking bevindt zich in zones van autonome zuivering, zoals kort geleden bepaald is in het 'Specifiek Zuiverings-Plan' (Plan d'Assainissement Spécifique

– PASH). Dit plan vervangt de oude algemene gemeentelijke rioleringsplannen. Minder dan 10% van de inwoners van de zones van collectieve zuivering moet nog worden aangesloten op een zuiveringsstation. In de toekomst zal nog een aantal kleine stations (minder dan 2000 IE) gebouwd worden en enkele grotere (meer dan 2000 IE). In totaal voor minder dan 33.000 IE. Het is duidelijk dat de komende inspanningen die de situatie aanzienlijk zouden moeten verbeteren, vooral in het landelijk deel van het bekken zullen moeten gebeuren. De overheid moet op een pro-actieve manier de autonome zuivering promoten (premies, technische hulp, controle). Een vooruitstrevend beleid moet ook de afstroming van water (in landelijk en stedelijk gebied) en de vervuiling ervan door uitspoeling van de bodem terugdringen: de verharding van bodems terugdringen (grondgebruik, materialen en technieken voor verharding), de waterafvoer vertragen (hagen, grachten en beken bewaren), een gescheiden waterafvoer bevorderen voor de nieuwe zones voor collectieve zuivering,...

Olivier Goubault

Gebaseerd op gegevens van Cyril Roux (Intercommunale IPALLE) en Dominique Willock (DGRNE – Division de l'Eau).

De Dender moddert aan...

De dichtslibbing van de Dender in Wallonië stelt ernstige problemen voor haar gebruik. De rivier uitbaggeren is een - tijdelijke - oplossing, maar op langere termijn is een beleid nodig dat preventief optreedt tegen erosie- en sedimentatieproblemen.

Scheepvaart opnieuw mogelijk maken

In Wallonië is de Dender normaal bevaarbaar voor schepen tot 300 ton, maar door een sterke aanslibbing is de rivier tussen Ath en Lessines sinds 2000 voor de vrachtafvaart gesloten. Tussen Lessines en Deux-Acres bedraagt de diepgang slechts 1,5m. Het Ministerie van Uitrustingen en Transport (Ministère de l'Équipement et des Transports - MET) zal in 2005 belangrijke baggerwerken uitvoeren. Zo'n 60 à 70.000 m³ baggerslib, vaak met hoge gehalten aan zware metalen, moet worden verwijderd, behandeld en

eventueel opgeslagen in een afgesloten omgeving op het Centre d'Enfouissement Technique (CET) van Rebaix. Dat heeft een capaciteit van 300.000 m³ (ontwaterde sedimenten of met +/- 40% water minder). De eerste werken zullen starten in de zomer van 2005 tussen Ath en Papignies. De inrichtingswerken van de CET zullen 4 miljoen euro kosten, het eerste baggerwerk (40.000m³) bijna 1,8 miljoen euro. Deze werken moeten er voor zorgen dat opnieuw goederenscheepvaart mogelijk is op de Dender, en dan vooral stroomopwaarts van Lessines.

Andere gebruiken

Tegelijkertijd met de baggerwerken worden de bermen en jaagpaden op de rechteroever van de Dender aangepakt. Daardoor moet de omgeving van de rivier toegankelijker worden. Door de verlenging van het traject RAVeL4 wordt het onderhoud makkelijker en krijgen toerisme en zachte recreatie, zoals fietsen en wandelen langs de oevers van de rivier, alle kansen. Aan deze werken hangt een kostenplaatje van 1,3 miljoen euro. De rijkdom van het natuurlijk en architecturaal patrimonium van het Denderbekken moet in de toekomst een snelle ontwikkeling van recreatieve en toeristische activiteiten toelaten, die zo de motor voor de ontwikkeling zullen vormen.

Maar het risico van snelle dichtslibbing van de rivier blijft aanwezig

Niettemin blijft het risico bestaan dat deze dure uitbaggeroperatie binnen enkele jaren moet worden herhaald. De Dender krijgt er elk jaar immers 25.000 à 30.000m³ sedimenten bij.

Deze sedimenten worden vaak aangebracht door erosie van de bodem en de bermen bij zware regenval. Dit verschijnsel wordt nog versterkt door het rooien van hagen, het dichtslibben van grachten en sloten, de afwezigheid van beschermingsstroken (met struikgewas) op de bermen, verstedelijking en verharding van bodems,...

Bovendien heeft de vermindering van natuurlijke overstromingsgebieden in het bekken tot gevolg dat al het afstromend water naar de gekanaliseerde rivier wordt geleid, waardoor het slib zich daar opstapelt.

Als de oorzaken van deze snelle dichtslibbing niet aangepakt worden, zullen ook in de toekomst baggerwerkzaamheden nodig blijven, ook al zijn die nefast voor het milieu. Het is dus van het allergrootste belang om een beleid op lange termijn uit te werken. Dit beleid zou moeten opgestart worden in het kader van het Riviercontract Dender...

Olivier Goubault
Met dank aan Roger IGOT (MET)

Integratie van water in de stad

Water wordt niet gauw geassocieerd met de stedelijke omgeving. Nochtans kan water in de stad de kwaliteit van de leef- en woonomgeving verhogen. Heel wat steden (her)ontdekten al de 'waarde' van het water in de stad. Vaak werd er na een verbetering van de waterkwaliteit geïnvesteerd in de opwaardering van de waterlopen met een zichtbare en ruimtelijk waardevolle integratie als meerwaarde. Zo trachten ook verschillende Dendergemeenten, in meer of mindere mate, de stad en haar bewoners opnieuw dicht bij het water te brengen.

Geraardsbergen

In Geraardsbergen wordt momenteel de ruimte tussen de Grotestraatbrug en de Wijngaardbrug in een nieuw kleedje gestoken. De bedoeling van het project is de beleevingswaarde van de plek sterk te verbeteren en mogelijkheden te bieden voor toerisme en recreatie: het fietspad langs de Dender, richting Gavers, loopt door in deze ruimte, een wandelpromenade aan beide oevers verbetert het contact met het water en de vlottende steiger moet de pleziervaart stimuleren.

Aalst

In Aalst worden er plannen gesmeed om de omgeving van de Dender tussen de Zeebergbrug en het ringviaduct (een lengte van ong. 1,5km) ingrijpend te wijzigen. Aalst moet in de plannen opnieuw een stad aan de Dender worden. Pleinen langs de Dender zouden heraangelegd worden en bruggen vervangen. De kaai aan de stadsrand wordt vernieuwd, waardoor de aandacht van de wandelaars meer naar het water gaat. Een herbestemming van de daar aanwezige industriezone moet wonen aan het water aantrekkelijker maken.

Dendermonde

In Dendermonde was het idee om de gedempte Oude Dender in de binnenstad opnieuw open te maken, het startschot voor een reeks acties. De Oude Dender krijgt een prominente plaats in de stad toebedeeld. Langs de Denderoevers zou een nieuwe kade aangelegd worden met de allure van een groot terras aan het water. Het ontdebellen van het bestaande wandelpad in een voetpad op straatniveau en één op waterniveau moet de wandelaars letterlijk dicht bij het water lokken. Met de restauratie van het oude sas, krijgt ook de omgeving een opknappbeurt. Op de rechteroever zal het contact met water vergroot worden door het aanbrengen van houten platforms die zich uitstrekken tot over het water en inspelen op de niveauverschillen in de oever. Ze nodigen uit tot picknicken, vissen of verpozen. Op linkeroever wordt het einde van de kaai-muur opgevat als een groot terras. Een trap maakt de verbinding tussen de wandelpaden op de oever en de wandelpaden op de steigers en de pier.

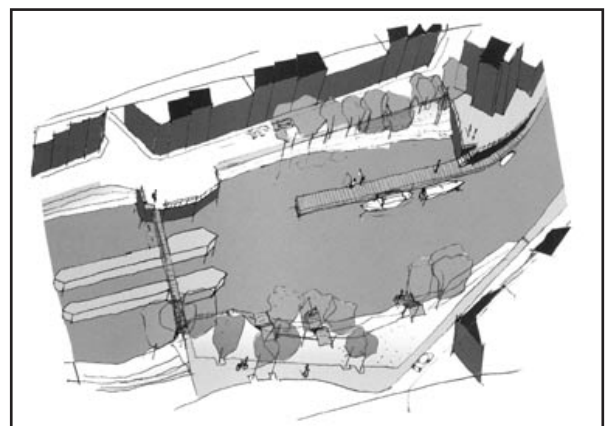
Lieven Van den Bogaerd

Ninove

Ninove heeft altijd al een voortrekkersrol gespeeld in het Denderbekken als het gaat om de integratie van water in de stad. Waar vroeger de Ninovieters nog met een wijde boog omheen de stinkende Dender liepen, is nu een complete verandering merkbaar. Zo is het nu mogelijk om tot in het hartje van de stad te komen met een jacht. Ook de passagiersvaart doet het centrum van Ninove aan. De inwoners zijn opnieuw trots op hun Dender, getuige de woonprojecten die aan de rivier opgetrokken worden. Momenteel wordt er volop gewerkt aan een fonkelnieuwe fietsersbrug.

Werken ter hoogte van de Zeebergbrug in Aalst

Schets van de vernieuwde saskom in Dendermonde

Waterbeheersing

De Vlaamse Dender kwam de laatste jaren herhaaldelijk in het nieuws door de problemen met wateroverlast die zich, vooral in de streek van Geraardsbergen, voordeden. Het Denderbekken werd de voorbije tien jaar niet minder dan vier keer (1993-1994, 1995, 1999, 2002-2003) geconfronteerd met ernstige overstromingen die heel wat materiële schade en menselijk leed veroorzaakten. De snelle opeenvolging van deze natuurrampen is ongewoon, zodat het lijkt alsof de Dender vandaag vaker en sneller voor problemen zorgt dan in het verleden.

Nog niet zo lang geleden gingen de meeste overheden en burgers ervan uit dat overstromingen konden worden tegengehouden als de dijken maar hoog genoeg waren. Maar dijken verhogen heeft weinig zin als daardoor de zijbeken hun water niet meer kunnen lozen en daardoor zelf overstromen. Ingrepen die een gunstig effect hebben op de ene plaats, kunnen stroomop- of -afwaarts voor nieuwe problemen zorgen.

Het concept **integraal waterbeheer** (het duurzaam beheren van water, rekening houdend met de huidige en toekomstige noden van mens en natuur) impliceert een andere visie op hoogwater. Het uitgangspunt is dat overstromingen een natuurlijk en onvermijdbaar verschijnsel zijn. We moeten ze niet tegenhouden, maar beheersen. Overstromingen moeten in de toekomst dus gecontroleerd gebeuren op plaatsen waar dit verantwoord is.

► Overstroming van de Dender (januari 2003)

Onmiddellijk na de recentste wateroverlast in de eindejaarsperiode 2002-2003 werden een aantal kleinere en lokale ingrepen uitgevoerd. Deze werken bestonden o.a. uit het verhogen en herstellen van dijken en het bouwen van afsluit- en uitwateringsconstructies. Te Overboelare (Geraardsbergen) werden eveneens zes woningen die zich in een natuurlijk overstromingsgebied van de Dender bevonden en die regelmatig met wateroverlast te kampen hadden, aangekocht en afgebroken.

Structurele aanpak

Maar in het kader van het integraal waterbeheer, dringt een gestructureerde aanpak van de waterbeheersing binnen een langetermijnvisie zich op. De afdeling Waterbouwkundig Laboratorium en Hydrologisch Onderzoek van AWZ ontwikkelde een digitaal model van de Dender, dat toelaat de effecten en wenselijkheid van mogelijke ingrepen na te gaan.

Hiermee werd een aantal scenario's voor een beter waterpeilbeheer op de Dender doorgerekend. Het beleidsdocument 'Streefbeeld Dender - Waterbeheersing en transport - Startnota' bundelt de resultaten.

De belangrijkste conclusies zijn de volgende:

- De nog **resterende overstromingsgebieden** dienen gevrijwaard te worden.
- Wat betreft de inrichting van natuurlijke overstromingsgebieden tot **gecontroleerde overstromingsgebieden**, hebben studies aangetoond dat de financiële inspanningen hiervoor en de impact op natuur en milieu niet te verantwoorden zijn voor de beperkte en onzekere baten die ertegenover staan.
- Het **Denderbellebroek** dient als buffer voor het Denderwater dat tijdens perioden van hoogtij niet onmiddellijk kan geloosd worden in de Zeeschelde.
- Drie van de zes Waalse stuwen werden recent vernieuwd, functioneren automatisch en beschikken over een grote capaciteit. Hierdoor kunnen wasgolven versneld Vlaanderen bereiken, wat door de onaangepaste stuwen in Vlaanderen een grotere kans op overstromingen en wateroverlastproblemen betekent. Bijgevolg dringt **een vernieuwing en een herdimensionering van de stuwen** van Geraardsbergen tot Aalst zich op. Gezien de aanwezigheid van verschillende waardevolle natuurgebieden (VEN- en habitatrictlijngebieden) dient de mogelijke impact op milieu en natuur binnen deze gebieden onderzocht te worden.

Beleidsvisie Transport

AWZ heeft in opdracht van het Vlaams Overlegplatform van Waterwegbeheerders een studie laten uitvoeren naar de mogelijkheden voor de scheepvaart op de kleine waterwegen (klasse I tot III) in Vlaanderen.

Deze studie heeft uitgewezen dat er nog een aanzienlijk potentieel voor goederentransport op de Dender bestaat (kaaimuuraanvragen, verklaringen van bedrijven over de verwachte verdere groei van hun trafieken, aanwezigheid van bedrijventerreinen in de onmiddellijke omgeving van de waterweg,...).

Een opwaardering naar klasse IV tot Aalst vergroot de kans op het effectief realiseren van de aanwezige potenties. Bovendien melden de bestaande gebruikers al een groeiend probleem met de beschikbaarheid van voldoende kempenaars (600 ton) om de verladers langs de Dender te bedienen. Een kosten-batenanalyse moet uitwijzen of een opwaardering maatschappelijk rendabel is. Deze studie is gepland voor 2006.

Stroomopwaarts van de nieuw te bouwen stuwsclus in Aalst gaat de prioriteit naar recreatieve scheepvaart. Het potentieel is te gering om verder een opwaardering van de waterweg te overwegen.

Toch dient de scheepvaart met spitsen (300 tot 350 ton-schepen) verder mogelijk te blijven. Zowel in Lessen als in Geraardsbergen bereiden bedrijven zich opnieuw voor op transport per binnenschip.

Gert De Smedt
naar een tekst van Sara De Troeyer,
Administratie Waterwegen en Zeewezen,
Afdeling Bovenschelde

In de loop van september 2004 werd het natuurrichtplan "De Dendervallei van de gewestgrens tot Ninove, het Raspailleboscomplex en het Geitebos" opgestart. Dit plan beoogt - in overleg met andere Vlaamse administraties, lokale overheden en belangenorganisaties - een duurzame ontwikkeling van de natuur in deze regio. Daarnaast schept het natuurinrichtingsproject Osbroek - Gerstjens op korte termijn nieuwe kansen voor de natuur in dit gebied.

Ongeveer de helft van de Dendervallei is op het gewestplan als een groene bestemming ingekleurd. In de Dendervallei komen vooral natte bossen voor, de flanken daarentegen herbergen een mozaïek van graslanden, akkers en veldbosjes. Op de plateaus komen nog enkele oude bossen voor. Deze zijn bijzonder soortenrijk en kennen verschillende bronniveaus. De aanduiding van verschillende gebieden als speciale beschermingszone in het kader van de Europese Habitatrichtlijn onderstreept het internationale belang van de natuurwaarden langs de Dender.

Natuurinrichting in Osbroek-Gerstjens

Met het natuurinrichtingsproject in Osbroek-Gerstjens beoogt AMINAL, afdeling Natuur in samenwerking met de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) met eenmalige ingrepen natuurherstel en -ontwikkeling op korte termijn. Het projectgebied omvat zowel het Vlaamse natuurreservaat Osbroek-Molenkouter, de aanpalende eigendommen van de stad Aalst, als privé-gronden. Hoofddoel is de waterhuishouding te optimaliseren, zodat de waardevolle kwelvegetatie niet verloren gaat. Daarom worden ook verschillende ingrepen voorzien om ongezuiverd huishoudelijk afvalwater voortaan uit het gebied te houden. Het project besteedt ook de nodige aandacht om het gebied voor zachte recreatie in te richten.

▶ In het natuurgebied Osbroek-Gerstjens worden Koniksparden ingeschakeld voor het graasbeheer.

Gert De Smedt
Gebaseerd op info van AMINAL, afdeling Natuur

Meer info: **Natuurrichtplan "Dendervallei tussen taalgrens en Ninove, Geitebos en Raspaillebos":** AMINAL afdeling Natuur, sybill.segers@lin.vlaanderen.be

Natuurinrichtingsproject Osbroek- Gerstjens: AMINAL afdeling Natuur, dries.desloover@lin.vlaanderen.be
VLM, ria.dedyn@vlm.be

Nieuws uit het Schelde-estuarium

Begin 2001 stelden Nederland en Vlaanderen in een gezamenlijke langetermijnvisie (LTV) een streefbeeld op voor het Schelde-estuarium in 2030. Veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid vormden de drie pijlers van deze 'integrale' aanpak. Voor de uitwerking tot 2010 werd de Projectdirectie ontwikkelingschets Schelde-estuarium (ProSes) belast met het opstellen van een Ontwikkelingsschets. Van de schets is inmiddels een ambtelijke versie de inspraak gepasseerd. Ook was er inspraak mogelijk op het strategisch milieu-effecten rapport en de maatschappelijke kosten-batenanalyse.

Kritiek van de Nederlandse en Vlaamse natuur- en milieuverenigingen op de Ontwikkelingsschets

De Werkgroep Schelde-estuarium van Grenzeloze Schelde meent dat de schets onvoldoende invulling geeft aan de LTV Schelde-estuarium. Het pakket aan maatregelen is onevenwichtig. Met name het Nederlandse natuurlijk schiet inhoudelijk tekort. De werkgroep verwijt de overheden dat zij natuurontwikkeling te zeer voorstellen als een keuze en niet als een plicht. De ProSes-onderzoeken tonen echter helder aan dat de natuur van het Schelde-estuarium niet in een goede staat verkeert. Dat betekent dat er op flinke schaal natuurontwikkeling zal moeten plaatsvinden. Zolang de politiek deze verplichting ontkent, blijft elk pakket natuurmaatregelen speelbal in een hopeloos maatschappelijk debat.

Daarnaast vraagt de werkgroep extra aandacht voor morfologisch onderzoek. Uit het verrichte onderzoek is gebleken dat het inzicht in de sturende fysische processen te beperkt is. Daardoor wordt de stortstrategie nog steeds beschouwd als activiteit waarvan de schade zo beperkt mogelijk wordt gehouden, terwijl deze als waardevol instrument bij het morfologisch beheer zou kunnen ingezet worden. De werkgroep meent dat nu het moment is om een Vlaams-Nederlandse onderzoekslijn op te starten die zich richt op de fysische processen en op de uitwerking daarvan op de ecologie. Dit is des te meer van belang met het oog op de toekomst waarin verruiming van de Westerschelde ongetwijfeld op de politieke agenda zal blijven terugkeren.

Vincent Klap - Coördinator Werkgroep Schelde-estuarium